

ІВАНИЦЬКА СВІТЛАНА ГРИГОРІВНА

14 квітня 2024 р. біля с. Проточі на Дніпропетровщині в автомобільній аварії обірвався земний шлях однієї з найкращих знавчинь життя й діяльності Сергія Єфремова — докторки історичних наук Світлани Григорівни Іваницької.

Народилася вона у Запоріжжі 9 січня 1964 р. У 1986 р. з відзнакою закінчила Запорізький державний університет за спеціальністю «Історія» з додатковою спеціальністю «Радянське право». Працювала на посадах молодшого наукового співробітника, згодом асистента. В 1987—1989 рр. стажувалася на постійній основі у відділі історії СРСР періоду імперіалізму Інституту історії СРСР

АН СРСР у Москві (керівник проф. В. Шелохаєв, тема «Ліволіберальні партії та організації в Україні, 1905—1907 рр.»). У 1989—1993 рр. навчалася там на денній аспірантурі. 1 грудня 1994 р. в Інституті російської історії РАН захистила кандидатську дисертацію за темою «Українська демократично-радикальна партія: витоки, організація, програма, тактика (90-ті рр. XIX — 1908 р.)» (науковий керівник проф. К. Шаццлло).

Від 1995 р. на посадах старшого викладача, з 1999 р. — доцента кафедри українознавства Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій (ЗІЕІТ). У 2003 р. кандидатську дисертацію переатестовано у ВАК України. 2004 р. отримала від Міністерства освіти та науки України диплом доцента кафедри українознавства. З 2016 р. завідувачка кафедри права й соціально-гуманітарних дисциплін ЗІЕІТ, із січня 2020 р. — кафедри публічного управління,

Цитування: Гирич І. Іваницька Світлана Григорівна. *Український історичний журнал*. 2024. № 4 (577). С. 237—240.

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2024. № 4 (577)

права та соціогуманітарних дисциплін. Із 2021 р. працювала в педагогічному фаховому коледжі Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії (м. Запоріжжя), де викладала такі курси, як «Історія України», «Всесвітня історія», «Історія української державності та культури», «Культурологія». У жовтні 2023 р. влаштувалася доцентом кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка.

За час роботи у запорізькому інституті розробила й читала студентам курси з історії України, політології, культурології, соціології, економічної історії, історії української культури, історії держави та права України, історії держави й права зарубіжних країн, конституційного (державного) права зарубіжних країн, конституційного права України, історії політичних і правових учень.

12 квітня 2019 р. захистила докторську дисертацію (затверджена МОН України 20 червня того ж року), отримала науковий ступінь доктора історичних наук зі спеціальностей 07.00.01 — історія України, 07.00.06 — історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни.

Двічі здобувала дослідницьку дотацію Канадського інституту українських студій (2009, 2012 рр.). У 2011 р. видала книжку «Українська ліберально-демократична партійна еліта: “колективний портрет” (кінець ХІХ — початок ХХ ст.)» (Запоріжжя, 2011 р.). Співавторка колективної монографії «Петро Януарійович Стебницький: український громадсько-культурний діяч, видавець, публіцист, благодійник» (Київ, 2013 р.), праці «Олександр Шульгин в українському державотворенні та міжнародній політиці» (Київ, 2016 р.).

До 140-річчя з дня народження письменника і громадсько-політичного діяча М. Могіляньського спільно з колегами з Києва, Чернігова, Дніпропетровська підготувала до друку меморіальне число науково-популярного ілюстрованого видання «Пам'ятки України: історія і культура» (відп. ред. І. Гирич; 2013 р., № 9).

С. Іваницька — авторка понад 220 друкованих праць, що побачили світ в українських та закордонних виданнях. Публікувалася в «Українській біографістиці», «Українському історичному журналі», «Українському археографічному щорічнику», «Історіографічних дослідженнях в Україні», «Проблемах вивчення історії Української революції 1917—1921 рр.», «Краєзнавстві», «Сіверянському літописі», «Розумовських зустрічах», «Музейному віснику», «Київській старовині», «Студіях з архівної справи та документознавства», «Наукових працях історичного факультету Запорізького державного університету», «Українознавчому альманаху», «Молодій нації» та ін.

У фокусі дослідницької уваги С. Іваницької була біографістика інтелектуальної історії, історіографії, археографії, регіональної й локальної історії. Першочергову увагу вона приділяла інтерпретаціям постаті та значенню публіцистичної спадщини С. Єфремова. Видала монографію «Публіцистична спадщина Сергія Єфремова в контексті суспільних трансформацій: історико-біографічні аспекти (кінець ХІХ ст. — 1920 рік)» (Херсон, 2018 р.).

Світлану Іваницьку можна вважати засновницею наукового єфремовознавства. Так, писали про Сергія Олександровича, і ніби чимало, Г. Грабович, Ю. Шеве-

льов, Ю. Бойко, Б. Рубчак, М. Наєнко. Але міждисциплінарною галуззю гуманітарних знань, наукою про С. Єфремова воно стало лише після надзвичайно плідної, захопленої, багатогранної творчої діяльності Світлани Григорівни. Саме вона була найближчою до розв'язання проблеми початку видання творчої спадщини С. Єфремова. Хоч це питання ставив С. Гальченко, а окрему публіцистику видавали М. Цимбалюк і В. Верстюк. Назвемо тут лише єфремознавчі праці С. Іваницької книжкового формату: «Сергій Єфремов. Personalia: Публіцистика 1899—1917 років (“Значущі Інші”: статті, посвяти, силуетки, некрологи, рецензії, полеміка)» (у 2 т.; Запоріжжя; Херсон, 2016, 2018 рр.), «Сергій Єфремов. Публіцистика в “Книгарі” доби війни та революції (1917—1920)» (упор. С. Іваницька, Т. Демченко; Херсон, 2018 р.), «Українська ліберально-демократична партійна еліта: “колективний портрет” (кінець XIX — початок XX ст.)» (Запоріжжя, 2011 р.), «Публіцистична спадщина Сергія Єфремова в контексті суспільних трансформацій: історико-біографічні аспекти (кінець XIX ст. — 1920 рік)» (Херсон, 2018 р.). Вірною науковою посестрою Світлани Григорівни в багатьох її працях виступала чернігівська історикиня Тамара Демченко, з якою вони написали біографічний нарис, що вийшов у «Парламентському видавництві» — «Сергій Єфремов: “Це життя було одним суцільним подвигом неустанної праці”» (серія «Політичні портрети»; Київ, 2020 р.).

Співпрацювала з Інститутом історії України НАН України, друкуючись в періодичних і продовжених виданнях установи. Якщо брати лише великі студії статейного розміру про С. Єфремова, то вони могли б скласти ще кілька томів праць С. Іваницької. Назвемо декілька: «Роль Сергія Єфремова в творенні комеморативних практик української спільноти (на матеріалах ушанування пам'яті Бориса Грінченка): 1910—1913 рр.» («Історіографічні дослідження в Україні», 2018 р., вип. 29), «Сергій Єфремов та Віктор Петров: відмінність уподобань чи конфлікт генерацій?» («Українська біографістика», 2019 р., вип. 18), «Ювілеї як форма комеморативних практик у середовищі української ліберально-демократичної еліти на початку XX ст.: внесок Сергія Єфремова» («Історіографічні дослідження в Україні», 2019 р., вип. 30), «“Російський Сфінкс” як метафора й реальність у публіцистиці Сергія Єфремова на шпальтах “Книгаря” (1919—1920 рр.)» (у співавторстві з Т. Демченко; «Проблеми вивчення історії Української революції 1917—1921 рр.», 2015 р., вип. 11).

Та не лише Єфремовим єдиним жила Світлана Іваницька, не лише була вона сумлінним фактографом — ставила й вирішувала проблеми загальноісторичного характеру, зачіпала суспільно-політичну проблематику другої половини XIX — початку XX ст. Була провідним фахівцем із питання діяльності УРДП — партії, яку очолював С. Єфремов, знавцем українських кадетів та інших центристських ліберальних російських партій. Порушувала проблеми суспільно-політичних поколінь в українському русі, досліджувала суспільне «тло» великих постатей і людей «другого ряду». Була небуденним археографом. Приміром, видала разом із Т. Демченко листування М. Могилянського зі І. Шрагом («Листи Михайла та Марії Могилянських до Іллі Шрага (1907—1917 рр.)» (Чернігів, 2014 р.).

І трохи особистих вражень про Світлану Іваницьку як людину і вченого. Познайомився я з нею, коли робили спільний номер «Пам'яток України» про М. Могилянського у 2011 р. Хоч уперше побачив лише у 2019 р., коли вона захищала докторську. Але вже здавалося, що знаю її все життя. Це була надзвичайної скромності людина, що їй, думаю, навіть шкодило при робленні кар'єри. Втім, здається, бажання «робити кар'єру» в неї ніколи не було. Вона не любила багато говорити, не любила виглядати розумною — адже й так була нею. Знала собі ціну. Ніколи та нікому не намагалася подобатися, пристосовуватися під панівний погляд. Була дуже толерантною, терплячою, вміла бути великодушною. Цінувала правду. Чимось нагадувала героя своїх досліджень: стояла з піднятим забором, говорила, що думає.

Не часто зустрічав за життя людей слова та обов'язку — таких, як С. Іваницька. Не бувало випадку, щоб вона щось зробила невчасно, щось забула, недовершила. Педантична в роботі, все враховувала, все мала прочитати. Багато пробачала. Коли випадково випало її прізвище в нашій спільній статті про М. Драгоманова в енциклопедії «Наукове товариство імені Шевченка» (а це переважно був її текст), вона лише з усмішкою сказала, що, мовляв, так і буде, може в електронній версії вдасться виправити. Писала чудові рецензії, і не для того, аби виглядати ментором, розумнішим за автора. Бувала завжди великодушною до предмету рецензійного розгляду. А писала рідко коли за проханням — лише за велінням душі. На жаль, більше вже ніколи вона не напише відгук на мою книжку, ніколи не скаже про щось написане мною добре, тепле слово. Не стало чуйної людини, яка ще стільки могла б зробити... З цим нелегко змиритися... Спочивайте з миром, славна Світлано Григорівно...

Надійшов / Received 09.06.2024

Ігор ГИРИЧ (Київ)